

Några iakttagelser beträffande påföljdseftergift för unga förbrytare i Finland

Av vicehäradshövding HEIKKI MÄLKKI, Helsingfors.

I. I Finlands straffrätt gäller den principen, att rätten alltid är skyldig att ådöma straff för en brottslig gärning. För de unga förbrytarnas del har man emellertid gjort avsteg från denna princip genom stadgandena i 3 och 4 § i lagen av den 31 maj 1940 om unga förbrytare, vilka paragrafer har följande lydelse:

„3 §. Domstol have makt att avstå från att döma ung förbrytare till straff för sådan gärning, som denne begått innan han fyllt aderton år och för vilken enligt rättens prövning ej strängare straff skulle följa än böter eller ock fängelse ej över sex månader eller för vilken straff är utsatt i strafflagens 11 kap. 4 a § eller 16 kap. 24 §.

4 §. Stadgandena i - - 3 §§ må tillämpas endast, där gärningen bör anses hava följt av oförstånd eller tanklöshet och skälig anledning finnes antaga, att gärningsmannen skall låta sig rätta utan att han dömes till straff.“

Den kommitté, som hade berett ifrågavarande lag om unga förbrytare (UngförbrL), konstaterade i sitt betänkande, att stadgandena i 1889 års strafflag, vilka hade legat till grund även för behandlingen av de unga förbrytarna och vilka huvudsakligen byggde på vedergällningsprincipens grund, hade visat sig föråldrade och kriminalpolitiskt oändamålsenliga, varför stadgandena borde reformeras så, att de unga förbrytarna försattes i en sådan ställning, som motsvarade deras särart. Kommittéen ansåg det dock inte möjligt att helt och hållet reformera straffsystemet ens för de unga förbrytarnas del, utan strävade endast till att på basen av den gamla lagstiftningen skapa nya behandlingsmöjligheter. Finlands lagstiftning om unga förbrytare måste alltså, även om den framhäver de individualpreventiva synpunkterna, anses följa den traditionella kompromisslinjen.

Förordnande om påföljdseftergift ankommer på domstol och förutsätter en ordinär brottmålsprocess, i vilken en tillräknelig ung person har befunnits skyldig till ett brott. Vidare bör framhållas, att rättens beslut om påföljdseftergift är slutligt sålunda, att det inte senare kan återkallas eller ändras, inte ens om det senare visar sig, att förutsättningarna för beviljande av sådan eftergift inte har varit för handen. Domstolen äger icke befogenhet att utlåta sig beträffande de uppfostrande åtgärder, som måhända kan finnas påkallade för den unga personens del, utan beslutanderätten i dessa frågor tillkommer vårdmyndigheterna helt självständigt.

Frågan därom, i vilka fall påföljdseftergift är möjlig och om den är ett ändamålsenligt medel för den unga förbrytarens tillrättaförande, måste domstolen avgöra från fall till fall med iakttagande av de förutsättningar, som UngförbrL uppställer. Dessa förutsättningar är dels formella dels materiella.

En formell förutsättning är för det första, att brottet begåtts innan den unga personen fyllt 18 år. Utan betydelse är alltså den omständigheten, huru gammal gärningsmannen är, då ärendet upptas till behandling vid domstol. En annan förutsättning är, att gärningsmannen icke in concreto skulle dömas till strängare straff än böter eller högst sex månaders fängelse för gärningen.¹⁾ Storleken av det straff, som ådömes för de till sin natur politiska brotten i strafflagens 11 kap. 4 a § och 16 kap. 24 §, medför emellertid ingen inskränkning i påföljdseftergiftens tillämpning. Såsom en formell förutsättning bör ytterligare beaktas stadgandet i 27 § av UngförbrL, enligt vilket lagen icke skall tillämpas, där gärningen är straffbar enligt strafflagen för krigsmakten.

De materiella förutsättningarna för påföljdseftergift är beträffande ettvarit brott, som föreligger till bedömande, att gärningen bör anses ha följt av oförstånd eller tanklöshet, och beträffande gärningsmannens personlighet, att rätten skall ha skälig anledning anta, att gärningsmannen skall låta sig rätta även utan straff. Då det gäller att för sig klargöra den unga förbrytarens prognostiskt betydelsefulla egenskaper och förhållanden, skall rätten „söka förvärva sig noggrann kännedom ej mindre om det begångna brottet och motiven därför än även om den unga förbrytarens person, hans tidigare levnadsöden och de förhållanden, i vilka han levat“ (UngförbrL 23 §).

Påföljdseftergiften föranleder icke anteckning i straffregistret och inte heller någon annan enhetlig registrering. Däremot är rätten skyldig att beträffande sådant beslut underrätta socialnämnden i den kommun, där den unga förbrytaren vistas. Avsikten med denna underrättelse är att bereda socialnämnden möjlighet att vidta nödiga vårdåtgärder med avseende å den unga förbrytaren. I första hand ifrågakommer sådana åtgärder, som avses i barnskyddslagen av den 17 januari 1936, om vilka må nämnas, att den unga personen kan omhändertagas av socialnämnden för uppfostran utom hemmet, ställas under skydds uppsikt eller tilldelas varning. Enligt rådande uppfattning ankommer det på socialnämnden att avgöra frågorna om vård-

1) Här må nämnas, att en 15—17-årig förbrytare kan ådömas lindrigare straff än sex månaders fängelse i alla övriga fall utom då på brottet kan följa dödsstraff eller livstids tukthus. Den ifrågavarande formella förutsättningens betydelse är alltså väsentligen beroende därav, i vilken riktning straffutmåtningspraxis utvecklar sig och huru enhetlig den är vid de olika domstolarna.

åtgärdernas nödvändighet och art och det är inte alltid ens möjligt att vidta sådana åtgärder, enär en förutsättning för dem i allmänhet är, att den, som åtgärden avser, vid verkställighetens början är under 18 år.

II. UngförbrL trädde i kraft den 1 januari 1943 och man har alltså erfarenheter av dess tillämpning under en tid av aderton år. Då man kan anta, att iakttagelserna beträffande påföljdseftergiftens tillämpning i praktiken är ägnade att belysa dess natur och betydelse som en behandlingsform för unga förbrytare, skall i det följande lämnas några uppgifter därom, i vilken utsträckning påföljdseftergift har meddelats vid domstolarna i Finland och därom, för vilka brott de personer åtalats, som erhållit sådan eftergift.

I den av statistiska centralbyrån utgivna rättsliga kriminalstatistiken har för åren 1943—1956 publicerats uppgifter angående antalet av de unga förbrytare, som meddelats påföljdseftergift vid underrätterna i landet. På basen av dessa uppgifter och med stöd av centralbyråns rättsstatistiska tabeller för åren 1957 och 1958 kan man beträffande de personer, som vid rådstuvurätterna och häradsrätterna erhållit påföljdseftergift, framlägga följande sammanställning:

Tabell I.

År	15—17-åringar, som erhållit påföljdseftergift								
	Rådstuvurätterna			Häradsrätterna			Inalles		
	män	kvin- nor	samman- lagt	män	kvin- nor	samman- lagt	män	kvin- nor	samman- lagt
1943	29	25	54	88	12	100	117	37	154
1944	39	12	51	89	19	108	128	31	159
1945	30	10	40	40	5	45	70	15	85
1946	11	7	18	25	10	35	36	17	53
1947	25	7	32	14	9	23	39	16	55
1948	40	7	47	11	5	16	51	12	63
1949	53	11	64	18	5	23	71	16	87
1950	71	17	88	18	3	21	89	20	109
1951	95	24	119	38	10	48	133	34	167
1952	107	21	128	38	5	43	145	26	171
1953	82	20	102	33	4	37	115	24	139
1954	154	32	186	39	9	48	193	41	234
1955	153	40	193	50	9	59	203	49	252
1956	216	39	255	66	13	79	282	52	334
1957	287	53	340	109	23	132	396	76	472
1958	302	50	352	107	26	133	409	76	485

De absoluta talen för dem, som erhållit påföljdseftergift, anger emellertid inte som sådana de förändringar, som förekommit beträffande omfattningen av institutets tillämpning, utan för att få en tillförlitligare bild i detta avseende borde de framlagda talen jämföras med de 15—17-åriga förbrytarnas totalantal. Enär sådana uppgifter inte står till buds, har man i Finlands kriminalstatistik tagit till jämförelseobjekt det årliga antalet av de förbrytare, som ställts under åtal.²⁾ I tabell II presenteras de tillgängliga uppgifterna angående 15—17-åriga förbrytare, som under åren 1945—1958 ställts under åtal, och angående antalet per 100 åtalade av de till samma åldersgrupp hörande personer, som erhållit påföljdseftergift, särskilt för städerna och landsbygden:

Tabell II.

År	Åtalade 15—17-åringar			15—17-åringar, som erhållit påföljdseftergift i procent av de åtalade i samma åldersgrupp		
	Rådstuvurätterna	Häradsrätterna	Hela landet	Rådstuvurätterna	Häradsrätterna	Hela landet
1945	3197	3348	6545	1,2	1,3	1,3
1946	2451	2678	5129	0,7	1,3	1,0
1947	2404	2047	4451	1,3	1,1	1,2
1948	1745	2327	4072	2,7	0,7	1,5
1949	1483	2152	3635	4,3	1,1	2,4
1950	1449	2129	3578	6,1	1,0	3,0
1951	1169	1279	2448	10,2	3,7	6,8
1952	1341	1118	2459	9,5	3,8	6,9
1953	1868	1717	3585	5,5	2,1	3,9
1954	1884	2132	4016	9,9	2,2	5,8
1955	2069	2227	4296	9,3	2,6	5,9
1956	3013	2735	5748	8,5	2,9	5,8
1957	4234	4061	8295	8,0	3,2	5,7
1958	4522	5328	9850	7,8	2,5	4,9

Beträffande de presenterade talen bör beaktas, att antalet åtalade personer i statistiken är något större än i verkligheten, enär det har erhållits genom att addera antalet åtalade för de olika brotten, fastän samma person ofta har kunnat göra sig skyldig till flera olika brott under ett år. Vidare bör observeras,

²⁾ Åtalseftergift för unga förbrytare, som i de övriga nordiska länderna har fått vidsträckt användning, har i Finland använts i mycket mindre utsträckning. Antalet 15—17-åringar, som erhållit åtalseftergift, har under åren 1951—1958 varit följande:

1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
377	411	467	542	480	347	520	573

att de relativa talen för dem, som erhållit påföljdseftergift, icke berättigar till direkta slutsatser beträffande förändringarna i tillämpningen av påföljdseftergiftsinstitutet, enär, som man har kunnat konstatera, ökningen av antalet åtalade personer till en del har berott på ökningen av sådana brott, för vilka påföljdseftergift endast sällan har meddelats.

Av de framlagda tabellerna kan man konstatera, att antalet av de personer, som erhållit påföljdseftergift, såväl absolut som relativt sett har hållit sig mycket litet ända till år 1950. Från år 1951 har de absoluta talen ökat så, att antalet påföljdseftergifter år 1958 var mer än fyra gånger så stort som år 1950. Någon motsvarande ökning kan man däremot inte skönja beträffande antalet av de 15—17-åriga förbrytare, som under åren 1950—1958 dömts till ovillkorligt eller villkorligt frihetsstraff, såsom framgår av följande tabell III.

Tabell III.

År	15—17-åriga förbrytare, som har		
	erhållit påföljds- eftergift	ådömts villkorligt frihetsstraff	ådömts ovillkorligt frihetsstraff
1950	109	368	108
1951	167	391	87
1952	171	356	114
1953	139	396	126
1954	234	400	99
1955	252	409	84
1956	334	456	92
1957*)	472	665	171
1958*)	485	758	220

*) Uppgifterna har erhållits från statistiska centralbyrån.

Då det av tabellen framgår, att antalet av dem, som har erhållit påföljdseftergift, årligen har närmat sig antalet av dem, som erhållit villkorlig dom, vilken sistnämnda straffform i Finland traditionellt anses vara lämpad för de unga förbrytarna, synes det vara skäl att fästa uppmärksamheten vid tillväxten av de absoluta talen för påföljdseftergifterna. I varje fall utgör de, som har erhållit påföljdseftergift, numera en persongrupp, vars storlek bör beaktas i de kriminalpolitiska undersökningarna.

Av tabellerna I och II framgår, att ehuru åtalade 15—17-åringar förekommer nästan lika mycket på landsbygden som i städerna, meddelande av påföljdseftergift är betydligt allmännare i städerna. För att få närmare klarhet beträffande de inträffade förändringarna har författaren med hjälp av statistiska central-

byråns arbetstabeller undersökt tillämpningen av institutet på följdseftergift i de olika domkretsarna under åren 1945—1958. Om man antar, att sådana unga förbrytare, som uppfyller förutsättningarna för påföljdseftergift, årligen har förekommit i varje domkrets, och i detta sammanhang lämnar differenserna i deras antal inom de olika domkretsarna utan avseende, kan tillämpningen av institutet påföljdseftergift måhända lämpligen belysas med tillhjälp av tabell IV. I denna tabell har angivits medeltalen för de domkretsar, inom vilka påföljdseftergifter meddelats under tidsperioderna 1945—1949, 1950—1954 och 1955—1958.

Tabell IV.

År	Antalet domkretsar, inom vilka stadgandena om påföljdseftergift tillämpats (årliga medeltal)					
	Rådstuvurätter		Domsagor		Sammanlagt	
	antal	% av alla rådstuvurätter	antal	% av alla domsagor	antal	% av alla domkretsar
1945—1949	9	25.7	12	20.0	21	21.6
1950—1954	13	37.1	18	27.6	31	30.7
1955—1958	18	52.0	34	48.6	52	49.5

Om man med stöd av sagda arbetstabeller vill undersöka, huru regelbundet institutet påföljdseftergift har tillämpats i envar domkrets, erhåller man för åren 1945—1958 den i tabell V presenterade sammanställningen. Vid utarbetandet av tabellen har

Tabell V. Tillämpningen av stadgandena om påföljdseftergift under åren 1945—1958 fördelad på de olika domkretsarna.

Förekomsten av tillämpning under olika år	Rådstuvurätter		Domsagor		Domkretsar sammanlagt	
	antal	% av alla rådstuvurätter	antal	% av alla domsagor	antal	% av alla domkretsar
Institutet har tillämpats						
— 13—14 år	3	8.6	—	—	3	2.8
— 10—12 „	6	17.1	2	2.9	8	7.6
— 7—9 „	2	5.7	13	18.6	15	14.3
— 4—6 „	8	22.9	18	25.7	26	24.8
— 1—3 „	9	25.7	33	47.1	42	40.0
Ej tillämpats	7	20.0	4	5.7	11	10.5
Sammanlagt	35	100.0	70	100.0	105	100.0

utgångspunkten utgjorts av domkretsarnas antal vid utgången av år 1958, fastän detta antal i någon mån har vuxit under den ifrågavarande tidsperioden.

Av tabellerna IV och V torde man kunna anse framgå, att det ringa antalet av de domstolar, som tillämpat institutet påföljdseftergift, har varit utmärkande för institutets användning, ty först under åren 1955—1958 har sådana utslag årligen givits inom ungefär hälften av alla domkretsar. Användningen kan dock inte ens ännu anses ha blivit en allmänt förekommande företeelse, utan måste, då sådana fall endast vid ungefär 30 % av rådstuvurätterna och ungefär 20 % av domsagorna har förekommit oftare än under sex av de i tabellerna nämnda 14 åren, för de flesta domstolarnas del snarast anses som en tillfällig företeelse. Tillväxten i de absoluta talen för dem, som erhållit påföljdseftergift, synes av arbetstabellerna att döma ha förorsakats dels därav, att tillämpningen av institutet har spridit sig, dels därav, att användningen har tilltagit vid de domstolar, vid vilka den redan har vunnit insteg. Skillnaden mellan stads- och landsdomstolarna kommer till synes såväl i antalet av de domkretsar, inom vilka institutet tillämpats, som i talen för, huru regelbunden tillämpningen har varit.

Då det gäller att utrona orsakerna till, att institutet påföljdseftergift särskilt inom rättsskipningen på landsbygden har spridit sig så långsamt och att det där har tillämpats så oregelbundet och återhållsamt, kan man inte värja sig för tanken, att häradsrätterna, vid vilka isynnerhet nämndernas ställningstaganden oftast beträffande de unga förbrytarna torde grundas snarare på den traditionella vedergällningstanken än på individualpreventiva synpunkter, har ansett påföljdseftergiften vara en kriminalpolitiskt mindre lyckad lösning än till exempel den villkorliga domen. Å andra sidan kan dock även endel andra skäl ha inverkat på rättsskipningen i förevarande avseende, till exempel det ringa antalet förekommande fall. Medan ärendena angående unga förbrytare i städerna fördelar sig på 35 rådstuvurätter och man dessutom i de största städerna i avsikt att åstadkomma enhetlighet i rättsskipningen och fördjupad kännedom i fråga om de unga förbrytarna har koncentrerat handläggningen av dessa ärenden till en enda av rådstuvurättens avdelningar, behandlas ett ungefär lika stort antal ärenden angående unga förbrytare vid häradsrätterna, vilkas antal år 1958 var 190. Erfarenheten tycks ge vid handen, att ju sällsyntare målen angående unga förbrytare är, desto närmare ligger den möjligheten, att man vid behandlingen av dem följer samma principer som i mål angående fullvuxna förbrytare. En bidragande orsak kan också det vid landsdomstolarna tillämpade vikariatsystemet vara, då auskultanterna, som förrättar ting, har ringa erfarenhet och i allmänhet inte torde besitta de speciella insikter, som frågorna om ung-

domsbrottsligheten kräver, och då de måhända inte alltid ens har lust att ta de „risker“, som ett avsteg från det normala förfarandet medför. Också för socialmyndigheternas del kan fallens antal inverka såväl på anskaffningen av kompetent personal som på socialnämndernas verksamhet i övrigt. Sålunda är det enligt uppgift en vanligare förekomst på landsbygden än i städerna, att personundersökningen angående unga förbrytare utförs bristfälligt och att socialnämnden i rätten företräds av en person, som inte är insatt i ungdomsfrågorna. Dessutom är det möjligt och till och med naturligt, att rättens kännedom om effektiviteten eller ineffektiviteten i de lokala socialmyndigheternas verksamhet har kunnat inverka på avgörandena angående påföljdseftergift.

Beträffande de brott, som har tillräknats de unga förbrytare, vilka har erhållit påföljdseftergift, har för åren 1945—1956 publicerats följande uppgifter:

Tabell VI.

Brott	15—17-åringar, som erhållit påföljdseftergift		
	1945—1950	1951—1956	Sammanlagt
Vilseledande av myndighet (SL 16:20a)	8	30	38
Sedlighetsbrott (SL 20)	4	40	44
Misshandel (SL 21:11 ¹ , 12)	5	22	27
Stöld (SL 28:1 ¹)	105	170	275
Snatteri (SL 28:1 ²)	133	448	581
Grov stöld, inbrott (SL 28:2,3)	48	146	194
Försvinnning (SL 29:1)	9	28	37
Döljande av tjuvgods (SL 32:1,3)	19	66	85
Bedrägeri (SL 36:1)	14	39	53
Förfalskning av urkund (SL 36:3—7)	12	16	28
Fylleri (SL 43:6)	2	31	33
Brott mot lagen om alkoholdrycker	17	25	42
Brott mot lagen om skjutvapen och -förnödenheter	19	38	57
Brott mot trafikstadgan	2	47	49
Brott mot lagen om trafik med motorfordon	5	59	64
Övriga brott	91	253	344
Inalles	493	1458	1951

Av de framlagda talen kan man konstatera, att stöldernas, snatteriernas samt de grova stöldernas och inbrottens sammanlagda antal är 1050 eller 53.8 % av brottens totalantal. Då man

ytterligare beaktar försnillningarna, döljandet av tjuvgods, bedrägerierna och förfalskningarna, vilkas sammanlagda antal är 203 eller 10.4 %, kan man konstatera, att påföljdseftergiften i nästan två fall av tre har avsett person, som gjort sig skyldig till förmögenhetsbrott.

Av de nu lämnade uppgifterna kan man inte dra några slutsatser beträffande påföljdseftergifternas proportionella andel vid vart och ett slag av brott, utan för att utreda detta måste de presenterade talen jämföras med totalantalet av de personer, som gjort sig skyldiga till ettvart brott. Då andra uppgifter saknas måste man också i detta fall såsom jämförelseobjekt använda de statistiska uppgifter, som publicerats beträffande 15—17-åringar, vilka ställts under åtal, i vilka uppgifter dessutom angående dem, som gjort sig skyldiga till stöld och snatteri, har angivits endast det sammanlagda antalet och av vilka inte alls framgår talen för dem, som åtalats för vilseledande av myndighet, sedlighetsbrott, brott mot stadgandena om skjutvapen och -förnödigheter eller brott mot trafikstadgan. Av dessa orsaker blir gruppen „Övriga brott“ orimligt stor. I tabell VII, som har uppgjorts på angivet sätt, lämnas uppgifter angående den proportionella andel, som de 15—17-åriga förbrytare, vilka erhållit påföljdseftergift, vid de olika slagen av brott utgjort av de personer i samma åldersgrupp, vilka ställts under åtal.

Tabell VII.

Brott	1945-1950		1951-1956	
	åtalade 15—17- åringar	av dessa påföljds- eftergift i %	åtalade 15—17- åringar	av dessa påföljds- eftergift i %
Misshandel (SL 21:11 ¹ , 12)	691	0.7	351	6.3
Stöld, snatteri (SL 28:1)	7294	3.3	4233	14.6
Grov stöld, inbrott (SL 28:2,3)	3257	1.5	2048	7.1
Försnillning (SL 29:1)	314	2.9	189	14.8
Döljande av tjuvgods (SL 32:1,3)	213	8.9	165	40.0
Bedrägeri (SL 36:1)	486	2.9	243	16.0
Förfalskning av urkund (SL 36:3—7)	244	4.9	98	16.3
Fylleri (SL 43:6)	3306	—	1493	2.1
Brott mot lagen om alkohol- drycker	1785	0.9	697	3.6
Brott mot lagen om trafik med motorfordon	648	0.8	3855	1.5
Övriga brott	9172	1.3	9180	4.4
Inalles	27410	1.8	22552	6.5

Av de angivna talen kan man konstatera, att påföljdseftergift oftast har använts i fråga om döljande av tjuvgods samt därefter i någotsånär samma proportion vid förfalskning, bedrägeri, försnillning samt stöld och snatteri. Det synes även vara skäl att fästa uppmärksamheten därvid, att vid fylleri och trafikbrott, vilkas absoluta antal är rätt stort och av vilka isynnerhet beträffande de sistnämnda en kraftig ökning kan förmärkas, påföljdseftergift har använts i tämligen ringa utsträckning.

III. Då påföljdseftergiften förutsätter en positiv prognos för förbrytaren och då ett av dess syften, den negativa formen till trots, är, att med tillhjälp av domstolsförbundets faktiska inverkan och de föreskrivna vårdåtgärderna främja förbrytarens framtida anpassning, vore det nödvändigt att erhålla uppgifter också angående det senare uppförandet bland de unga personer, som har meddelats påföljdseftergift. Sådana uppgifter står dock än så länge inte att få i vårt land och man har inte ens verkställt någon enhetlig registrering av dem, som erhållit påföljdseftergift. Då det för författaren öppnade sig en möjlighet att anskaffa de erforderliga uppgifterna beträffande de förbrytare, som erhållit påföljdseftergift vid Helsingfors rådstuvurätt under åren 1943—1953, och angående deras senare uppförande och då det är möjligt, att dessa uppgifter för sin del kunde belysa institutets praktiska tillämpning, gjordes de berörda 324 personerna till föremål för en närmare undersökning.

Uppgifterna rörande de undersökta personerna grundar sig på Helsingfors rådstuvurätts domböcker och domlängder samt på de anteckningar, som beträffande var och en införts i straffregistret. Då den undersökta gruppen utgör över en fjärdedel av alla dem, som under motsvarande tid erhållit påföljdseftergift i hela landet, torde gruppens storlek kunna anses vara tillräcklig. Beträffande arten av de brott, som ifrågavarande personer gjort sig skyldiga till, kunde vid fördelningen på olika slag av brott någon nämnvärd differens inte iaktas jämfört med motsvarande uppgifter för hela landet.

Å andra sidan kan man dock observera flera faktorer, som ger vid handen, att uppgifterna angående dem, som har erhållit påföljdseftergift i huvudstaden, inte kan generaliseras till att avse hela landet. För det första har man i såväl kriminologiska som sociologiska undersökningar fäst uppmärksamheten vid stads-samhällellenas och särskilt storstädernas speciella förhållanden såsom en betydelsefull faktor både för ungdomsbrottslighetens art och för dess omfång. Sålunda har de miljöfaktorer, vilka förorsakar den proportionellt sett omfattande ungdomsbrottslighet, som anses utmärkande för städerna, uppenbarligen varit ägnade att öka antalet också av de personer med påföljdseftergift, vilka under observationsperioden har gjort sig skyldiga till nya brott.

De kvalitativa differenserna mellan brottsligheten i städerna och på landsbygden kan likaså inverka på användningen av påföljdseftergift även i de fall, då någon differens inte kan observeras i brottens fördelning på de olika brottsarterna. Vidare synes det möjligt, att i huvudstaden, där påföljdseftergift proportionellt sett har använts i större utsträckning än på övriga orter, besluten om eftergift i någon mån avviker från medelnivån av liknande avgöranden i hela landet till exempel med avseende å prognosens uppställande och att polis- och socialmyndigheterna i Helsingfors förmodligen fungerar i någon mån annorlunda än i genomsnitt i hela landet, särskilt såvitt angår å ena sidan upptäckten och utredningen av brott och å andra sidan det lyckade genomförandet av förhör och personundersökning.

I tabell VIII har angivits de absoluta och delvis också de relativa talen för de undersökta personerna, d. v. s. för de 15—17-åriga förbrytare, som under åren 1943—1953 erhållit påföljdseftergift vid Helsingfors rådstuvurätt, ävensom deras fördelning enligt ålder och kön.

Tabell VIII.

År	15—17-åringar, som erhållit påföljdseftergift									Inalles	% av de åtalade
	15-åringar			16-åringar			17-åringar				
	män	kvinnor	samma-lagt	män	kvinnor	samma-lagt	män	kvinnor	samma-lagt		
1943	1	3	4	1	—	1	—	—	—	5	..
1944	3	—	3	3	—	3	2	3	5	11	..
1945	3	—	3	1	—	1	—	—	—	4	..
1946	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	..
1947	5	—	5	3	—	3	1	—	1	9	..
1948	13	2	15	5	—	5	2	—	2	22	5.1
1949	18	3	21	8	5	13	8	1	9	43	13.8
1950	12	2	14	14	3	17	8	6	14	45	13.9
1951	29	4	33	13	3	16	10	6	16	65	17.1
1952	22	3	25	21	5	26	13	3	16	67	16.0
1953	25	3	28	8	6	14	9	1	10	52	10.6
Summa	131	20	151	77	22	99	53	21	74	324	

Tabellerna VIII och I är inte fullt jämförbara med varandra, enär i den sistnämnda tabellen har upptagits påföljdseftergifterna per år, medan däremot i tabell VIII en sådan person, som under flera olika år har erhållit påföljdseftergift, förekommer endast i antalet för det år, under vilket sådan eftergift senast har meddelats.

På basen av de anteckningar, som beträffande de 324 undersökta personerna gjorts i straffregistret, kunde konstateras, att av dem hade inom fem år räknat från beslutet om påföljdseftergift blivit dömda till

högst bötesstraff	12 (3.7 %)
högst villkorligt frihetsstraff, vars verkställighet sedermera förfallit	31 (9.6 %)
villkorligt frihetsstraff, som sedermera verkställts, eller ovillkorligt frihetsstraff	
— en gång	18 (5.5 %)
— två gånger	10 (3.1 %)
— åtminstone tre gånger	12 (3.7 %)
eller dömda sammanlagt	83 (25.6 %)

Här bör dock anmärkas, att beträffande de personer, som inte antecknats i straffregistret, uppgifter inte kunde fås angående eventuella dödsfall. Denna felkälla bör dock med hänsyn till de undersökta åldersgruppering anses ringa.

Bedömningen av det erhållna resultatet bereder svårigheter främst av den anledningen, att rättsstatistiken inte har behandlat förekomsten av brottslighet inom den persongrupp, som motsvarar det undersökta materialet. Det är nämligen skäl att anta, att anpassningsmöjligheterna inom den grupp, som har erhållit påföljdseftergift och som alltså åtminstone en gång har begått brott, är sämre än bland personer i motsvarande ålder över huvud taget. Å andra sidan kan man inte heller direkt jämföra de villkorligt dömda med dem, som erhållit påföljdseftergift, då man, på grund av att förutsättningarna för de båda institutens användning avviker från varandra och också därför, att villkorlig dom i praktiken tillämpas nästan uteslutande beträffande ådömda frihetsstraff, måste anse, att de, som har erhållit påföljdseftergift, representerar ett mera anpassningsbart klientel än de villkorligt dömda. Den sistnämnda jämförelsen kan dock motiveras därmed, att om den skulle visa, att begåendet av nya brott är allmännare förekommande bland dem, som erhållit påföljdseftergift, än bland de villkorligt dömda, resultatet skulle ge en rätt oförmånlig bild av påföljdseftergiftens verkningar. Det må därför konstateras, att den än så länge enda tillbudsstående uppgiften, som avser det senare uppförandet inom en fem års observationsperiod hos de 15—17-åringar, vilka under åren 1948—1951 ådömts villkorligt frihetsstraff i hela landet, och enligt vilken uppgift 31.8 % av sagda grupp hade begått nya brott³⁾, tyder på en avsevärt högre återfallsfrekvens än undersökningsresultatet.

³⁾ Anttila, Lakimies 1959 s. 272—278.

Här bör ytterligare nämnas, att de uppgifter, som man i de övriga nordiska länderna har erhållit angående den senare kriminaliteten bland unga förbrytare, vilka erhållit åttalseftergift, inte heller är jämförbara med de här lämnade uppgifterna, då förutsättningarna för och omfattningen av institutens tillämpning rätt avsevärt skiljer sig från varandra.

Då över hälften av dem, som vid Helsingfors rådstuvurätt erhållit påföljdseftergift, gjort sig skyldiga till stöldsbrott och då stölderna även eljest har ansetts utmärkande för stadsbrottsligheten, har från undersökningsmaterialet ytterligare avskiltats den grupp om 191 personer, som begått sådana brott. För denna grupp vidkommande kunde konstateras, att av dem hade under ifrågasvarande femårsperiod dömts till

högst bötesstraff	9 (4.7 %)
högst villkorligt frihetsstraff, vars verkställighet sedermera förfallit	23 (12.0 %)
villkorligt frihetsstraff, som sedermera verkställts, eller ovillkorligt frihetsstraff	
— en gång	11 (5.7 %)
— två gånger	7 (3.7 %)
— åtminstone tre gånger	7 (3.7 %)
eller dömda sammanlagt	57 (29.8 %)

Bland dem, som begått stöldsbrott, förekom alltså återfall i något större utsträckning än i medeltal bland dem, som erhållit påföljdseftergift, och huvudorsaken härtill är det stora antalet återfall, som i detta fall kunde konstateras bland dem, vilka gjort sig skyldiga till grov stöld och inbrott, ty av de 39 personer, som begått sådana brott och erhållit påföljdseftergift, hade 20 eller hälften under observationstiden gjort sig skyldiga till nya brott.

IV. Angående de åtgärder, som socialnämnderna vidtagit med avseende å de förbrytare, vilka erhållit påföljdseftergift, har inga specificerade uppgifter publicerats beträffande hela landet. Det finns alltså inget grundmaterial, med vars tillhjälp man kunde skapa sig en bild därav, huru socialnämnderna har kunnat uppfylla de pedagogiska uppgifter, som ålagts dem.

En viss belysning åt frågan kan dock den undersökning ge, som det straffrättsliga institutet vid Helsingfors universitet år 1958 har utfört angående de åtgärder, som socialnämnderna under åren 1955—1957 vidtagit med avseende å sociala personer under 18 år. I denna undersökning, för vilken uppgifter hade erhållits från sammanlagt 449 kommuner, har det konstaterats, att socialnämnderna i ungefär en tredjedel av alla fall inte vidtagit några som helst åtgärder beträffande de unga förbrytarna.

Av de fall, i vilka åtgärder hade vidtagits, hade socialnämnden i 74.7 % nöjt sig med att ge förbrytaren en varning.⁴⁾

Det bör dock observeras, att endast 42.7 % av de unga förbrytare, som förenämnda undersökning avsåg, var mellan 15 och 17 år och att uppgifter saknades för 99 kommuner, bland dem tre stora städer. Av denna anledning och då det inte ens är möjligt att vidta skyddsåtgärder beträffande alla personer med påföljdseftergift och betydelse kan tillmätas också uppgifterna därom, vilka skyddsåtgärder man hade tillämpat med avseende å de personer, som sedermera under observationstiden begått nya brott, har i samband med den i det föregående refererade undersökningen rörande dem, som under åren 1943—1953 erhållit påföljdseftergift i Helsingfors, i mån av möjlighet även anskaffats uppgifter om de skyddsåtgärder, som vidtagits beträffande envar förbrytare.⁵⁾

Av praktiska skäl har man dock varit tvungen att finna sig i vissa begränsningar för skyddsåtgärdernas del. För det första hade materialet för åren 1943—1944 till följd av de dåtida onormala förhållandena blivit så bristfälligt, att de 16 personer, som under sagda tid hade erhållit påföljdseftergift, måste lämnas utanför undersökningen. Av dem, som erhållit påföljdseftergift under åren 1945—1953, måste avföras de 43 förbrytare, vilka inte var fast bosatta i Helsingfors och för vilkas del åtgärderna inskränkt sig därtill, att socialnämnden på vederbörandes hemort hade underrättats om rättens utslag. För de återstående 265 unga förbrytarens del baserar sig uppgifterna på Helsingfors barnskyddsverks förteckningar över asociala barn och unga personer och de har till nödiga delar kompletterats genom granskning av akterna angående de berörda personerna och placeringskartoteket rörande förbrytare, som omhändertagits av barnskyddsnämnden. Vidare har undersökningen i allmänhet inskränkts till att avse den skyddsåtgärd, som föranletts av det brott rätten behandlat och lämnat ostraffat. Om dock den unga personen redan vid tiden för ifrågavarande brott varit omhändertagen av nämnden eller stått under skydds uppsikt, så har dessa fortgående skyddsåtgärder ansetts vara de primära oberoende därav, om övriga lindrigare åtgärder har tillgripits därjämte eller om vidare åtgärder har fått förfalla. Sålunda har till exempel varningar, som tilldelats omhändertagna personer, här lämnats utan avseende.

I tabell IX lämnas de uppgifter, som på angivet sätt har insamlats angående de omedelbara skyddsåtgärder, vilka tillämpats på de förbrytare, som under åren 1945—1953 erhållit påföljdseftergift vid Helsingfors rådstuvurätt.

⁴⁾ Se Salmiala, Defensor Legis 1959 s. 171—179.

⁵⁾ Anordnandet av skyddsåtgärder ankommer i Helsingfors stad på en särskild barnskyddsnämnd.

Tabell IX.

Skyddsåtgärd	15—17-åringar med påföljdseftergift i Helsingfors, vilka skyddsåtgärden avsett			
	Inalles		Av dessa har ånyo begått brott	
	antal	fördelning i %	antal	fördelning i %
Omhändertagande	31	11.7	21	31.8
Skyddsuppsikt	59	22.3	16	24.2
Varning	125	47.2	19	28.8
Annan åtgärd	3	1.1	1	1.5
Sammanlagt	218	82.3	57	86.3
Ingen åtgärd				
— för 18 år fyllda	18	6.8	3	4.6
— för yngre än 18 år	29	10.9	6	9.1
Inalles	265	100.0	66	100.0

De tillbudsstående uppgifterna om skyddsåtgärderna, vilka uppgifter alltså är rätt ofullständiga, synes ge anledning att överväga utförandet av en systematisk undersökning såväl av skyddsåtgärdernas hittillsvarande användning och resultat som av socialmyndigheternas praktiska möjligheter till fortlöpande ledning och övervakning av de unga förbrytarna, vilket UngförbrL uppenbarligen i första hand har avsett. Den omfattande användningen av varning liksom underlåtenheten att vidta skyddsåtgärder kan med fog anses vara en brist och en sådan inställning hos socialmyndigheterna är under inga omständigheter ägnad att upprätthålla ett sådant förtroende för uppfostringsåtgärdernas effektivitet, som är nödigt för tillämpningen av påföljdseftergift.

Heikki Mälkki.

Litteratur:

- Anttila, Inkeri:* Nuori lainriikkoja. Helsinki 1952.
- Ehdollisen vapausrangaistuksen erityisestävän vaikutuksen arviointia rikoksen uusimista koskevien tilastojen nojalla. Lakimies 1959 s. 272—278.
- Apajalahti, Jouni:* Tuomitsematta jätettyjen nuorten menestymisestä. Rikollisuutta vastaan 1957:1 s. 21—25.
- Engströmer, Thore:* Bör vid fall av lindrigare brottslighet eller under vissa andra omständigheter åklagare äga underlåta åtal och domstol äga befria från straff, oaktat en i lag med straff belagd handling konstaterats? Förhandlingarna å det trettonde nordiska juristmötet i Helsingfors den 18, 19 och 20 augusti 1925 s. 126—138. Helsingfors 1926.
- Finlands officiella statistik XXIII* n:o 84—85, 87—95. Helsingfors 1951—1960.
- Granfelt, O. Hj.:* Några straffrättsliga reformer och reformplaner i Finland efter allmänna strafflagens tillkomst. Skisserad översikt. Festskrift tillägnad Karl Schlyter s. 116—123. Stockholm 1949.

- Hartman, Tor*: Brottligheten bland personer i åldern under 21 år åren 1951—1958. Statistiska översikter n:o 4 1960 s. 59—65. Helsingfors 1960.
- Helasvuo, Kaarlo*: Om växelverkan mellan straffrättsliga åtgärder och vårdåtgärder vid behandlingen av minderåriga asociala personer. NKrimFÅ 1946—47 s. 14—37. Stockholm 1948.
- Heuman, Mathis*: Eftergift av åtal och domstols rätt att eftergiva påföljd för brott. SvJT 1948 s. 321—342.
- Åtalseftergift, påföljdseftergift, nåd. NKrimFÅ 1951—52 s. 2—21. Stockholm 1952.
- Honkasalo, Brynolf*: Miten olisi lapsiin ja nuoriin henkilöihin kohdistuva rikosprosessuaalinen menetelmä (alustava tutkimus, oikeudenkäynti ja täytäntöönpano) uudistettava? Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1939 s. 25—46.
- Nuoria rikoksenteikijöitä koskevista uusista menetelmistä. Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1944 s. 295—307.
- Eräs ehdotus nuoria rikoksenteikijöitä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Lakimies 1949 s. 394—407.
- Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. III osa. Helsinki 1953.
- Hull, Bengt*: Förslaget till skyddslag. Påföljdssystemet för unga lagöverträdare. NKrimFÅ 1957 s. 23—35. Stockholm 1959.
- Högsta domstolens utlåtande till statsrådet den 18 maj 1938 (översättning). Regeringens proposition till Riksdagen 1939 års riksdag N:o 10 bilaga 1. Handlingar III.
- Kaila, Martti*: Nuorisorikollisuus. Porvoo 1950.
- Kekomäki, Paavo*: Förändring av lagstiftningen rörande unga förbrytare. NKrimFÅ 1939 s. 45—63. Stockholm 1940.
- Nuoria rikoksenteikijöitä koskeva uusi lainsäädäntömmе. Lakimies 1942 s. 1—28.
- Komiteanmietintö n:o 2 1937: Komitealta, joka on asetettu valmistamaan ehdotusta rikoksia tehneiden nuorten henkilöiden rikosoikeudellista käsittelyä koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Helsinki 1937.
- Lagberedningens förslag till Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av lagstiftningen om unga förbrytare samt om vissa straffpåföljder. (Reviderat förslag). Lagberedningens publikationer n:o 7 1952. Helsingfors 1953.
- Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning angående unga förbrytare. 1939 års riksdag N:o 10. Handlingar III.
- Salmiäla, Bruno A.* : Nuorisorikollisuus ja nuoria lainrikkokkia koskevan lainsäädännön uudistussuunnitelmat. Defensor Legis 1951 s. 442—450.
- Sosiaalilautakunnat taistelussa nuorisorikollisuutta vastaan. Defensor Legis 1959 s. 171—184.
- Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal. SOU 1948:40. Stockholm 1948.
- Strafflagberedningen: Skyddslag. Strafflagberedningens slutbetänkande. SOU 1956:55. Stockholm 1956.
- Tauleri, Heikki*: Nuoria rikoksenteikijöitä koskeva uusi lainsäädäntö. Suomen Kriminalistiyhdistyksen vuosikirja 1943 s. 7—27. Helsinki 1944.
- Vielä nuorten rikoksenteikijäin syyttämättä ja tuomitsematta jättämisestä. Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1944 s. 388—389.
- Lagstiftningen angående unga lagöverträdare. NKrimFÅ 1949—50 s. 192—198, 207—208. Stockholm 1950.